

KRONIKK

Den som har vært gift fire ganger, har vært smartere enn den som har vært samboer med samme person gjennom hele livet.

Samboer, gift deg!

TEKST: TORE THALLAUG
Advokat

Det virker som om det i Norge fortsatt er verre å ha vært gift og skilt noen ganger, enn tilsvarende antall ganger samboer. Selv om ekteskapet – juridisk sett – ikke lenger har noe med religion å gjøre, henger kanskje skammen igjen fra gamle tider. Det er synd, fordi våre unge og gamle samboere går glipp av et fenomenalt «avtaleverk». Et avtaleverk vi gifte har falt inn i, uten å tenke over.

Samboere har ingen «samboerlov»

«Ektefeller» er blitt et fargerikt begrep. Det må være to personer. De kan ha truffet hverandre på Gift ved første blick eller tatt mot til seg etter lang tids samliv. De kan være av samme kjønn eller dame og mann. De kan være barnløse, eller ha felles barn og barn fra tidligere. Juridisk er «ektefeller» to personer som har valgt å gå til rådhuset, kirken, moskeen, eller andre institusjoner med vigselrett, hvor de har sagt «ja» til ekteskapsloven.

«Samboere» er like fargerike. Forskjellen er at de bevisst eller ubevisst har valgt å si «nei» til ekteskapsloven, uten at de har sagt «ja» til noen samboerlov. For den finnes ikke. Mens lovverket har sinnrike bestemmelser for ektefeller, er samboere som utgangspunkt like lite juridisk sammenvevd som to studenter i bokollektiv. Kjærlighet og unger gjør ikke store forskjellen til to venner i felles leilighet.

Langt igjen

Noen samboere har skjønt dette. Noen har betalt en advokat og fått ordnet seg en samboeravtale, og noen færre har fått ordnet med testament. Herfra er det likevel langt igjen for å oppnå ektefellers posisjon i lovverket.

Allerede i tidlige samfunn så man at to personer som bandt sine liv og eiendeler sammen, måtte få hjelp av datidens lovgiver til å løse opp i økonomien ved skilsmisse og død. Norges ekteskapslov er fra 1991, men har prinsipper i seg som ble utviklet av romerne for 2000 år siden. Ekteskapet har vært til stede under hele rettsutviklingen i Norge, fra førkristen tid, via Magnus Lagabøtes landslover, Norske Lov fra 1687 og frem til i dag.

Ektefeller har et sikkerhetsnett

Også for noen ektepar kan det være fornuftig å skrive en avtale om enkelte særlige forhold, eller lage testament for å justere lovens normalløsninger. Men om ekteparet glemmer det, så er de to likevel omfattet av et finmasket regelverk. En kan kalle det et sikkerhetsnett.

Domstolene er en del av dette flere tusen år gamle sikkerhetsnett. Domstolene kjenner lovverket godt og kommer som oftest frem til gode og rimelige løsninger der de skilte ektefellene ikke klarer det selv. Det lar seg løse enten ekteskapet har vært kort eller langt, med eller uten felles barn.

Ekteskapet tilgodeses

Til sammenligning vil en avtale mellom samboere bare gjelde de

Unge og gamle samboere går glipp av et fenomenalt «avtaleverk». Et avtaleverk vi gifte har falt inn i, uten å tenke over, skriver innleggsskribenten. FOTO: NTB SCANPIX

punkter de faktisk avtaler, eller kan ta med i avtalen. Samboerne er to forskjellige personer, som deg og meg, eller som de to vennene i en leilighet. Utover det avtalte, er det bare et lite sikkerhetsnett som domstolene kan bruke. Mange går i bakken.

En ting er at vi har en ekteskapslov som er justert, vridd og vendt på gjennom århundrene. Senest av 169 stortingsvalgte som har forsøkt å finne løsninger som er rimelige og fornuftige for begge parter. En annen ting er at lovverket for øvrig er gjennomsyret av bestemmelser som tilgodeser ekteskapet fremfor andre samlivsformer.

Samboer defineres forskjellig fra lov til lov

De siste årene har politikere og presse formidlet at samboere er gift flere og flere rettigheter, som gifte. Jeg har møtt mange samboere som feilaktig tror at deres samlivsform gir samme stilling som ekteskapet.

Mens «ektefelle» betyr det samme gjennom lovverket, defineres «samboer» fra lov til lov. I én lov må du ha vært samboer i fem år for å oppnå rettighetene, i en annen holder det med to. Noen ganger må samboerne ha barn sammen, mens andre ganger er det greit å være barnløs. Jeg skal nevne noen eksempler.

Har man vært samboer i mange år, men er barnløs, mister man arbeidsledighetspenger om samboers jobb gjør at man ikke kan flytte slik NAV forventer. Den barnløse gifte beholder støtten.

En barnløs samboer arver null

Om markedet gjør at det tar et år før felles bolig blir solgt etter samboerbruddet, må den som flyttet betale skatt på sin gevinst. Gifte trenger ikke bekymre seg for denne tidsfristen.

Døden innhenter de fleste av oss, uansett hvordan vi lever. Mange samboerenker og -enkemenn har fått seg en overraskelse, men er blitt reddet av velvillige slektninger av avdøde. En gjenlevende ektefelle kan arve inntil halvparten av det avdøde etterlater seg, mens en barnløs samboer arver null. Den nye arveloven styrker ikke samboers arverett.

«Inviter med deg din kjære ned til rådhuset og si et rungende «ja» til ekteskapsloven. For det første er det det smarteste, og for det andre er det helt gratis! Om du synes det er flaut, så trenger jo ingen andre enn staten å vite om det.»

Ekteskapets ferdige løsninger

Det å velge samboerskapet krever dermed egentlig en svært stor grad av bevissthet og dybdekunnskap om et innfløkt lovverk. Selv ikke advokater har fullstendig oversikt over alle de vurderingene et samboerpar bør ta.

For de aller fleste av oss er det ikke lenger noen gode grunner for ikke å gifte seg. Stat og kirke er skilt, og ekteskap kan inngås mellom (nesten) hvem som helst. Ekteskapet ligger der som en avtaleordning som gir ferdige løsninger, og særlige rettigheter, for alle livets hverdager og dets største kriser.

Taperen i samboerskapet

Ekteskapet sikrer kvinnen. Det gjorde det i romertiden, og det gjør det nå. Hun er fortsatt gjerne den store taperen i samboerskapet. Utrolig nok synes det å være mange intellektuelle (og presumptivt intelligente) kvinner som motsetter seg ekteskapet. De står i fare for å fronte et gammeldags opprør som bare skader dem selv.

Derfor kan den ha vært smartere som valgte å gifte seg ved livets mange korsveier, enn den som valgte samboerskapet med den ene gjennom hele livet.

Inviter med deg din kjære ned til rådhuset og si et rungende «ja» til ekteskapsloven. For det første er det det smarteste, og for det andre er det helt gratis! Om du synes det er flaut, så trenger jo ingen andre enn staten å vite om det. Du trenger ikke fortelle det til noen. Men du kan i hvert fall gå bekymringsløs rundt i hverdagen.

IDEER, MENINGER ELLER
ØNSKE OM DEBATT?
KONTAKT OSS GJERNE.

DEBATTREDAKTØR:
ERIK TORNES
Adresse: Aftenposten, Debatt-
redaksjonen, Postboks 1178, 0107 Oslo

KRONIKK
E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.